

Mladečské jeskyně – 110 let od zpřístupnění

Petr Zajíček

Podzemní prostory pod vrchem Třesín byly využívány lidmi už v pravěku. Znovu objeveny byly v první polovině 19. století. Dlouhá desetiletí pak podléhaly devastaci během četných neorganizovaných návštěv.

Význam jeskyní ocenili badatelé až po archeologických výzkumech Josefa Szombathyho v letech 1881–1883. Vchod do podzemí byl pak zabezpečen a roku 1911 byly Mladečské jeskyně oficiálně zpřístupněny veřejnosti.

Současná provozní budova Mladečských jeskyní. Foto Petr Zajíček, SJČR

O mimořádném archeologickém významu Mladečských jeskyní podrobně pojednával článek v Ochráně přírody 3/2018. Mnohaleté výzkumy potvrdily, že se jedná o nejsevernější sídliště nejstarších populací *Homo sapiens sapiens* v Evropě. Jeskyně však byly dlouho neznámé, protože došlo v nezjištěné době k přírodnímu zavalení vchodů. Znovu byly objeveny až v roce 1828 (dle některých zdrojů v roce 1815) při těžbě vápence. Při první návštěvě byla údajně za vchodem nalezena kostra „obra“. Písemně je tato událost zaznamenána v prvním knižním průvodci „Památnosti jeskyň Mladečských u Litovle z roku 1904“ od mladečského občana J. Sovy: „U samého vchodu nalezena kostra lidská ohromné velikosti, kteráž prý obnášela 2,15 m délky; vedle ní pak leželo uměle řezané kopí ze silné bílé kosti. Poněvadž lid žasnul nad ohromnou kostrou touto a dle pověsti o obru Bočkovi, jenž se zde prý před lety zdržoval, dáno jeskyni této jméno Bočkova jeskyně.“ Právě v této Sovově publikaci je opakovaná zmínka, že byly jeskyně objeveny již roku 1815. Podzemní prostory pak byly navštěvovány místními lidmi, zvědavci a dobrodruhy, kteří z jeskyní odnášeli kosti zvířat a patrně i pravěkých lidí a také krápníky, kterými si zdobili zahrady nebo je prodávali na trzích. V kapitole „Pustošení jeskyň“ Sova uvádí, že v roce 1843 se do domku vedle jeskyní nastěhoval občan Ráš, který do podzemních prostor opakovaně vstupoval a udělal si z prodeje krápníků byznys: „Konal denně návštěvy do jeskyň těchto a mohutné krápníky vážící i několik metrických centů vynášel a odprodával, takže z Mladče celé vozy vzácných těchto krápníků odvezeno bylo do okolních obcí a hlavně do Olomouce na okrašlování hrodek, jež dodnes lze v Olomouci spatřiti. Nikdo však vandalství přítrž ne učinil. Tak tento zhoubce pokračoval ve své ničivé práci, a poněvadž nebylo již z kraje žádných krápníků, vnikal vždy do dalších chodeb, kdež byly krápníky neporušeny. Nalezl tam ovšem mnoho krásných, úplně zachovaných krápníků, leč ty zase ihned zničil.“

Během působení Josefa Szombathyho

První odborný výzkum provedl až počátkem osmdesátých let 19. století archeolog a kustod muzea ve Vídni Josef Szombathy, který si povšiml na tržišti v Olomouci neobvyklého prodejního artiklu a krápníků na hřbitově. Právě tato událost přiměla známého badatele

Dioráma v Dómu mrtvých. Foto Petr Zajíček, SJČR

Provozní budova Mladečských jeskyní v dobách zpřístupnění jeskyně veřejnosti. Reprofoto Petr Zajíček, archiv SJČR

lokalitu navštívit. Zjistil, že v jeskyni se nacházejí kosti a artefakty, proto zde zahájil vykopávky a učinil významné objevy. Poté se začali o jeskyni zajímat také majitelé panství Lichtenštejnové. Szombathy ji dokonce po jednom z nich přejmenoval a ve svých publikacích prezentoval pod jménem „Fürst Johann Höhle“. Na doporučení pak byl vchod uzavřen a uzamčen. Přesto do třesínského podzemí občas tajně vstupovali lidé bez povolení.

Ráš, kterému bylo zakázáno do jeskyně vstupovat, si jako zámečník snadno vyrobil paklíč, krápníky nadále vylamoval a lidé si je pak v noci odváželi. Později se k němu přidali ještě dva hajní, kteří měli klíče a krom toho, že pomáhali Rášovi v pokračující devastaci jeskyně, prováděli i občasný zájemce a návštěvníky. Rášovo řádění skončilo, když se při vynášení jednoho velkého krápníku zřítil do rokle a způsobil si vážná poranění.

Krápníková výzdoba v Nové jeskyni. Foto Petr Zajíček, SJČR

Na konci 19. století vstupuje na scénu třesínského podzemí osoba Antonína Nevrlého z Uničova. Jeskyní si považoval a začal realizovat myšlenku jejich veřejného zpřístupnění. V labyrintu chodeb prováděl i speleologické průzkumy a roku 1902 objevil prostoru s překrásnou a plně zachovalou krápníkovou výzdobou. Objevenou část nazval Panenská jeskyně. Na jeho pozvání navštívil jeskyně u Mladče opakovaně také Karel Absolon, který rozsáhlý labyrint v několika výškových úrovních velmi obdivoval. Po objevu Panenské jeskyně učinil Nevrlý v jeskyních úpravné terénní práce a v části prostor zahájil neoficiální organizované prohlídky.

Zpřístupnění jeskyní ve 20. století

Nevrlého veřejné prohlídky jeskyní trvaly až do roku 1911, kdy pozemky se vchody do podzemí odkoupila Krajinská musejní společnost v Litovli. Ta provedla rozsáhlejší terénní úpravy, nechala vyvézt velký objem sedimentárních výplní, do jeskyní instalovala elektrické osvětlení a u vchodu postavila hrázděnou provozní budovu s restaurací a turistickou ubytovnou. Události

Dioráma znázorňující pravěké umělce. Foto Petr Zajíček, SJČR

Návštěvníci při prohlídce Mladečských jeskyní. Foto Petr Zajíček, SJČR

kolem zpřístupnění jeskyně barvitě popisuje badatel Josef Füst v knižním Průvodci Mladečskými jeskyněmi z roku 1920: „První snahou Krajinské musejní společnosti v Litovli bylo upravit cesty, postaviti mosty, opatřiti srázy a propasti bezpečným zábradlím, krátce učiniti cestu v jeskyních úplně bezpečnou a skutečnou procházkou. Na tom však zůstatí nesměla. Acetylenové svítilny, byť značně veliké, i přenosná elektrická

svítilna s reflektorem jen slabě rozprašovaly tmou a osvětlovaly výzdobu a vzdálenější kouty a výšky. Mimo to každý návštěvník hleděl více na cestu než na vlastní jeskyně. Bylo tedy nutno zavést elektrické osvětlení, které také provedeno. Teprve nyní uplatňuje se plně veškerá výzdoba jeskyň, teprve nyní možno přehlédnouti imposantní výšku jednotlivých partií a obdivovati pestrou kličku a bludiště chodeb...“

Horní i dolní foto — Krápníková výzdoba Panenské jeskyně. Foto Petr Zajíček, SJČR

Rozsáhlé rekonstrukce technického zařízení návštěvní trasy a elektrického osvětlení pak prodělaly Mladečské jeskyně v 50. letech. Během tohoto desetiletí se vystřídali tři státní provozovatelé: národní podnik Čedok a národní podnik Turista. Od roku 1958 převzalo provoz jeskyní na delší dobu, spolu s dalšími čtyřmi zpřístupněnými jeskyněmi severní Moravy, Krajské vlastivědné muzeum v Olomouci. Úpravy a rekonstrukce návštěvní trasy nebyly tehdy prováděny citlivě a dočasně jeskynní prostory poznamenaly. Největším

negativním zásahem bylo vybudování obrovského množství betonových ploch. Byla zalita dna celých větších prostor, propojky mezi jednotlivými chodbami a částmi,, kterými procházeli návštěvníci jen krátkou dobu, nebo neprocházeli vůbec. Na mnoha místech byla instalována přebytková zábradlí, která zůstávala i v prostorách, které později nebyly součástí návštěvního okruhu. Často nevhodné osvětlení způsobovalo nárůst lampenflory, což byl v těch dobách problém ve většině našich i zahraničních jeskyní.

Mladečské jeskyně v péči Správy jeskyní ČR

V roce 1990 pak přešly všechny veřejnosti zpřístupněné jeskyně České republiky pod státní instituci resortu životního prostředí (dnes Správa jeskyní České republiky). Snahou tohoto provozovatele, který je zároveň odbornou institucí, je mj. i navracet zpřístupněným jeskyním jejich původní přírodní ráz a postupně odstraňovat nežádoucí deponovaný materiál a zásahy z dřívějších zpřístupňovacích prací. Zároveň bylo nutné vyzdvihnout historickou hodnotu Mladečských jeskyní, protože se jedná o lokalitu jedinečného významu. Úpravy v jeskyních byly zaměřeny jednak na postupnou rekonstrukci technického vybavení zpřístupněné trasy, odstranění nežádoucích pozůstatků staré návštěvní trasy a budování archeologicko-paleontologické expozice, a to jak ve vstupním areálu, tak v jeskyni samotné. Proměny jeskyně probíhaly postupně v několika fázích a probíhají dodnes. Nejrozsáhlejší práce v podzemí byly provedeny v průběhu rekonstrukcí v roce 2004. Z jeskyně byly vyvezeny tuny nepotřebného materiálu. Z dnes veřejnosti nepřístupných částí jeskyně byly zcela odstraněny chodníky, schodiště i zábradlí. Na prohlídkovém okruhu byly ponechány jen plochy a zábradlí nutné pro bezpečný provoz, takže řadě zákoutí se navrátila původní podoba. V letech 2010–2012 byla také zrekonstruována provozní budova Mladečských jeskyní. Nejstarší hrázděná část byla plně zachována v původní podobě, další části a přístavky byly zbourány a nahrazeny novými. Během těchto prací v areálu byl zároveň uvolněn další vchod do jeskyně, který dnes slouží jako východ z návštěvního okruhu. Rekonstrukce budovy podpořila i obnovu a rozšíření expozice. Ve vstupním vestibulu a v nové audiovizuální síni jsou prezentovány výsledky archeologických a paleontologických výzkumů a nových poznatků o životě v pravěku. V jeskyni jsou postupně budována figurální diorámata, která podtrhují atraktivitu návštěvního okruhu.

Mladečské jeskyně, které jsou součástí národní přírodní památky Třesín, prodělaly v novodobé historii trvající téměř dvě staletí řadu proměn. Ty poslední jim postupně navracely konstelaci v souladu s přírodou a zároveň přibližují jejich mimořádný význam.

Seznam literatury je připojen k webové verzi článku na www.casopis.ochranaprirody.cz